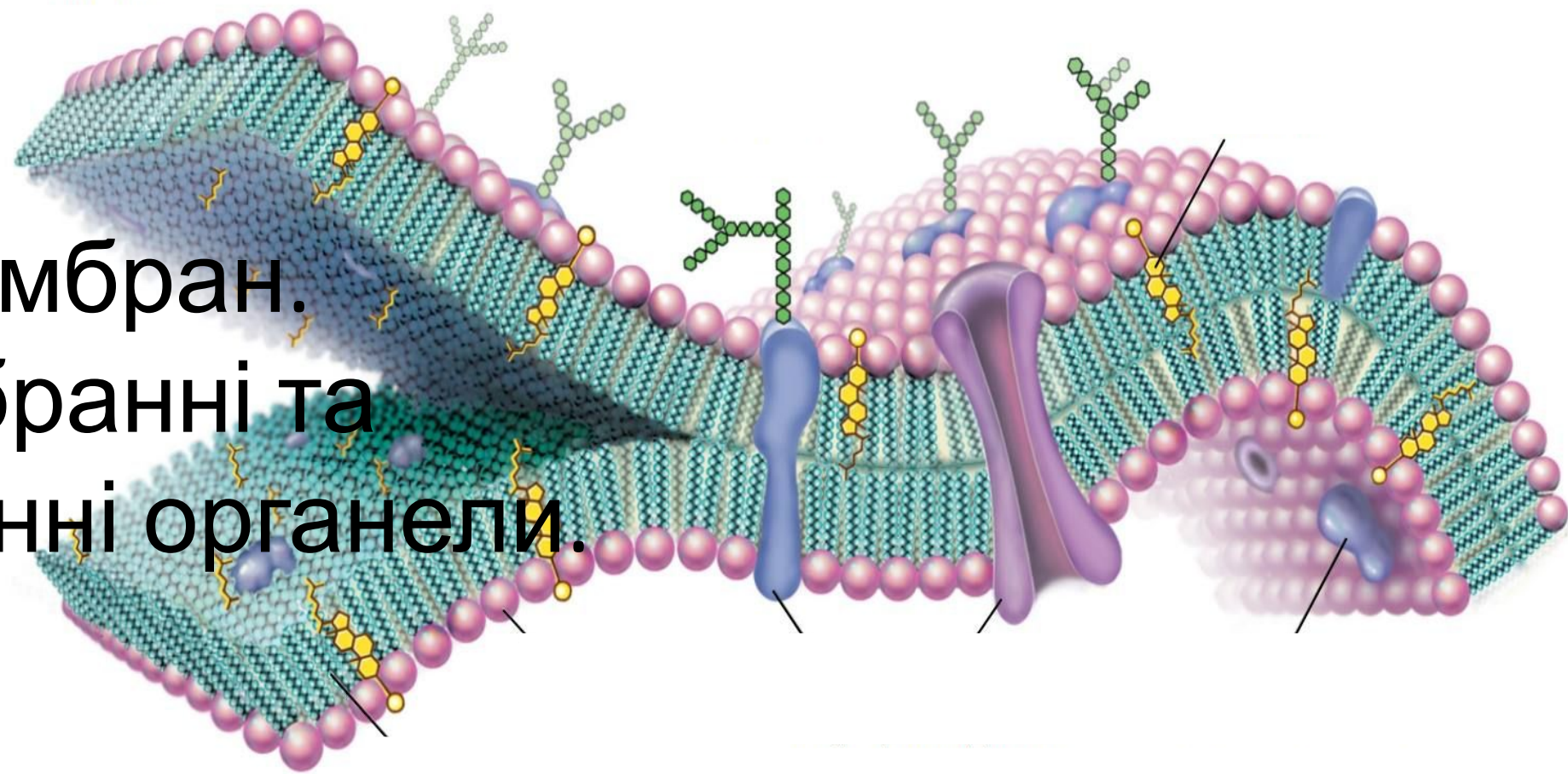
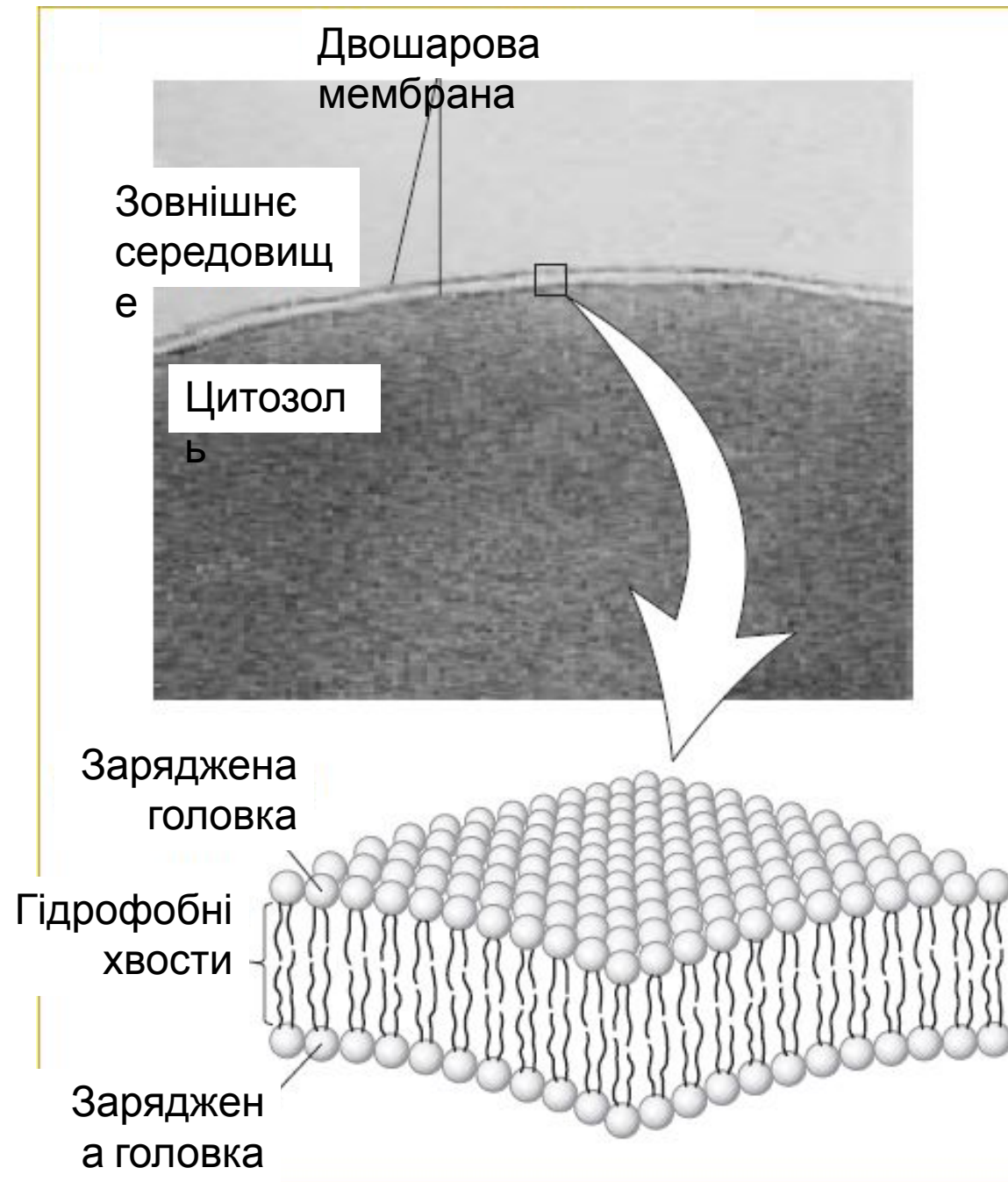

Лекція 3

Будова мембран. Одномембранні та немембранні органели.

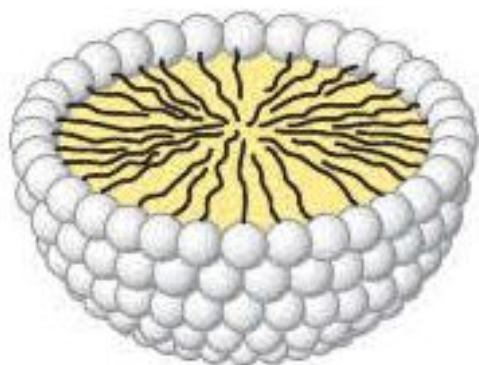
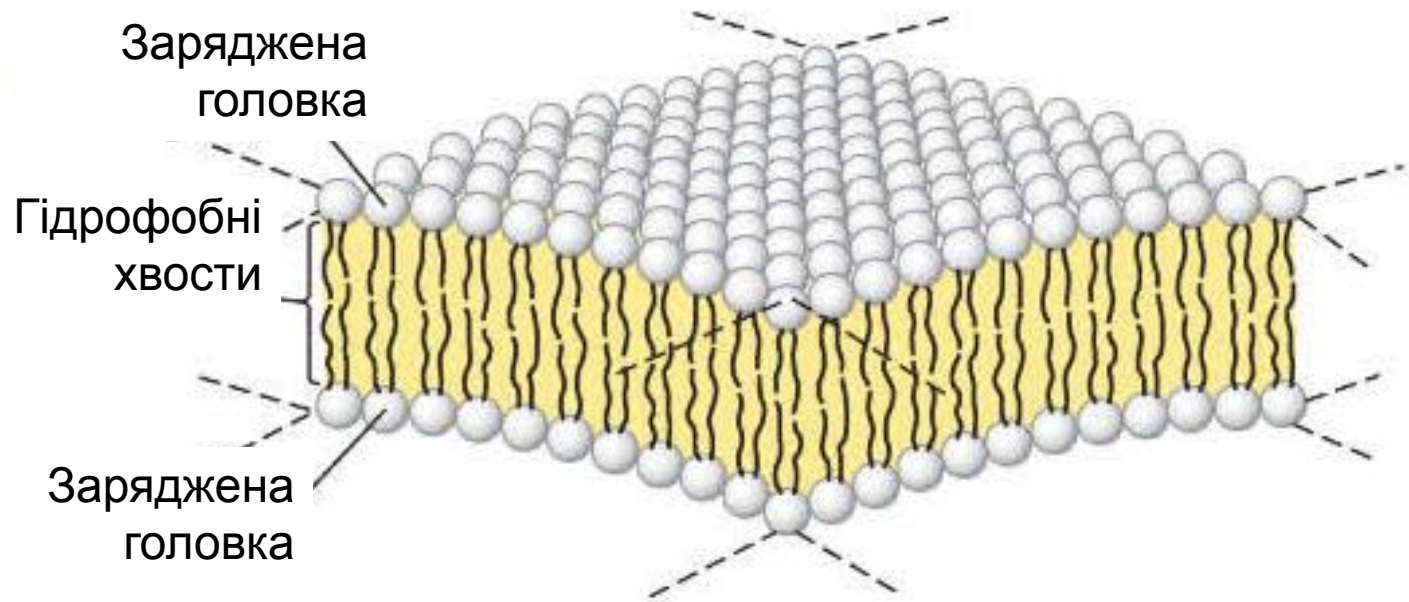
Мембрани

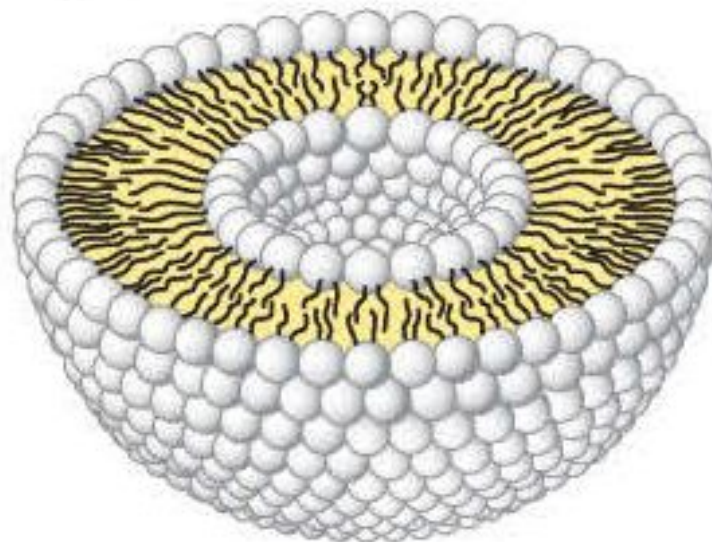
Зовнішня межа клітини - це **плазматична мембрана**

Плазматична мембрана регулює переміщення речовин всередину клітини та назовні.

Плазматична мембрана та інші клітинні мембрани складаються з **фосфоліпідів**, розташованих у два

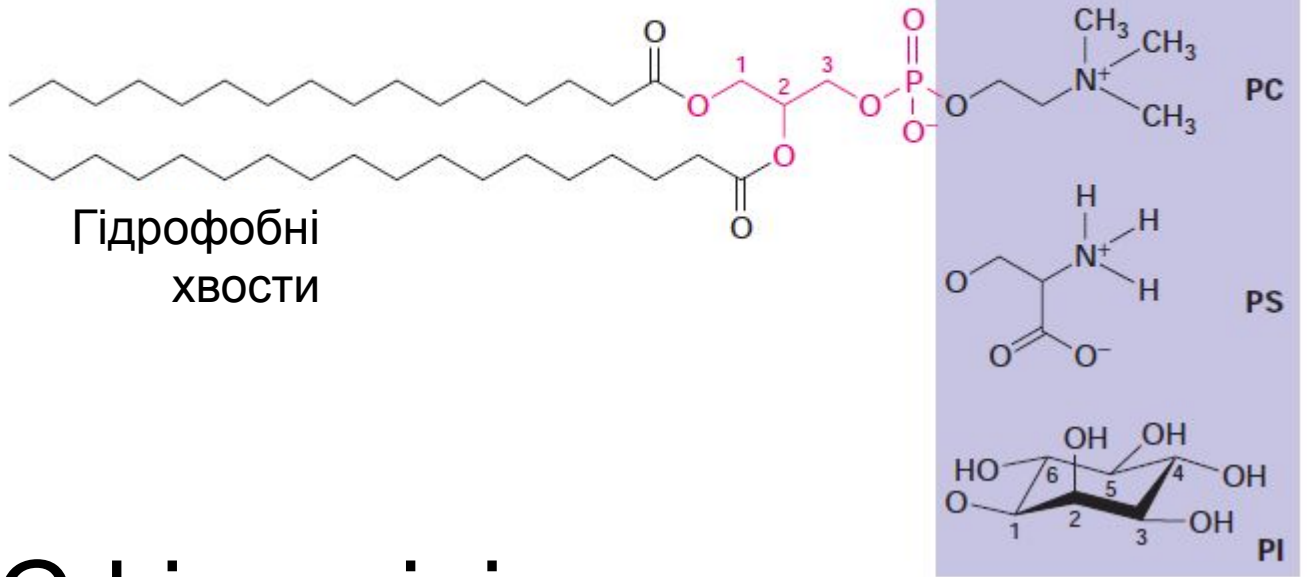
Міцелла

Ліпосом
а

Фосфогліцериди

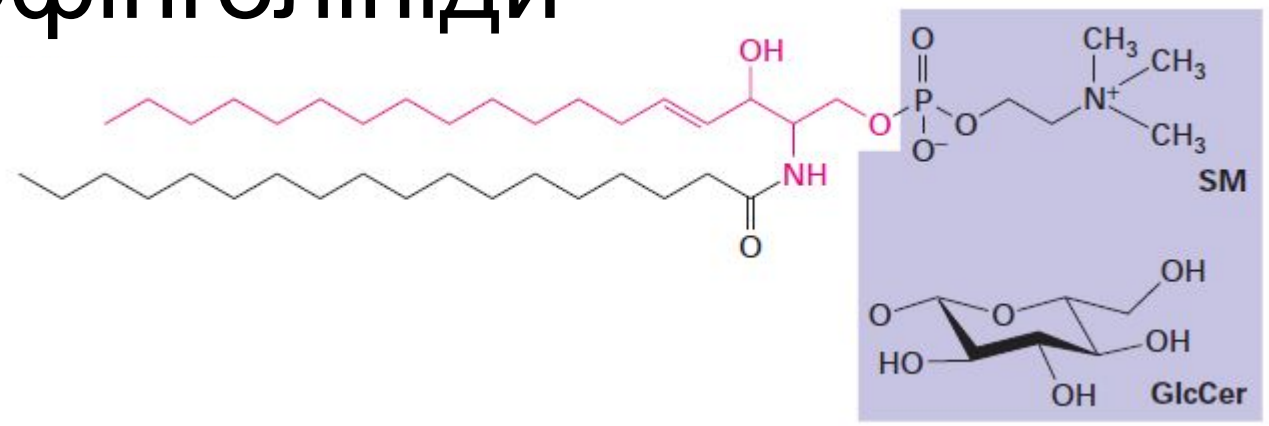

Фосфатидилетаноламін

Фосфатидилхолін

Фосфатидилсерин

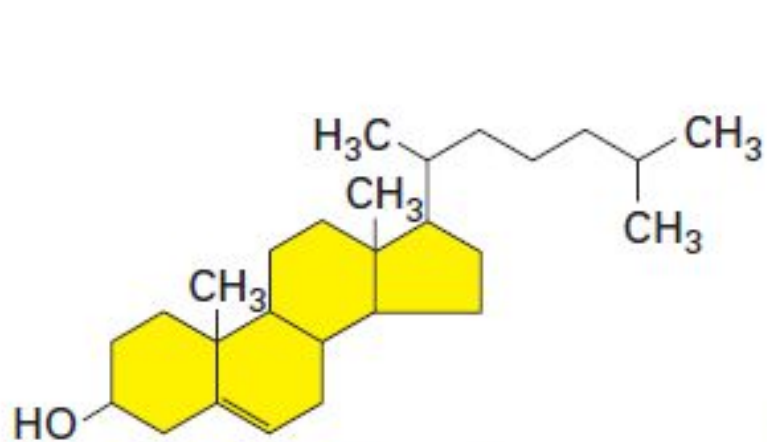
Сфінголіпіди

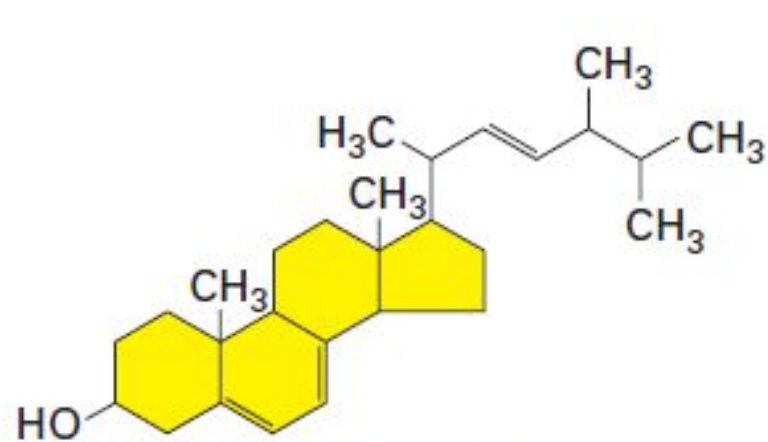
Фосфатидінозитол

Сфінгомієлін

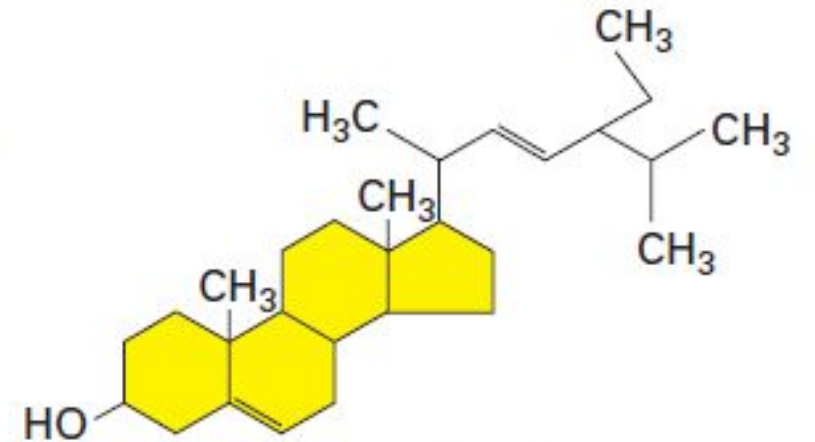
Стероли

Холестеро
л
(тварини)

Ергостеро
л
(гриби)

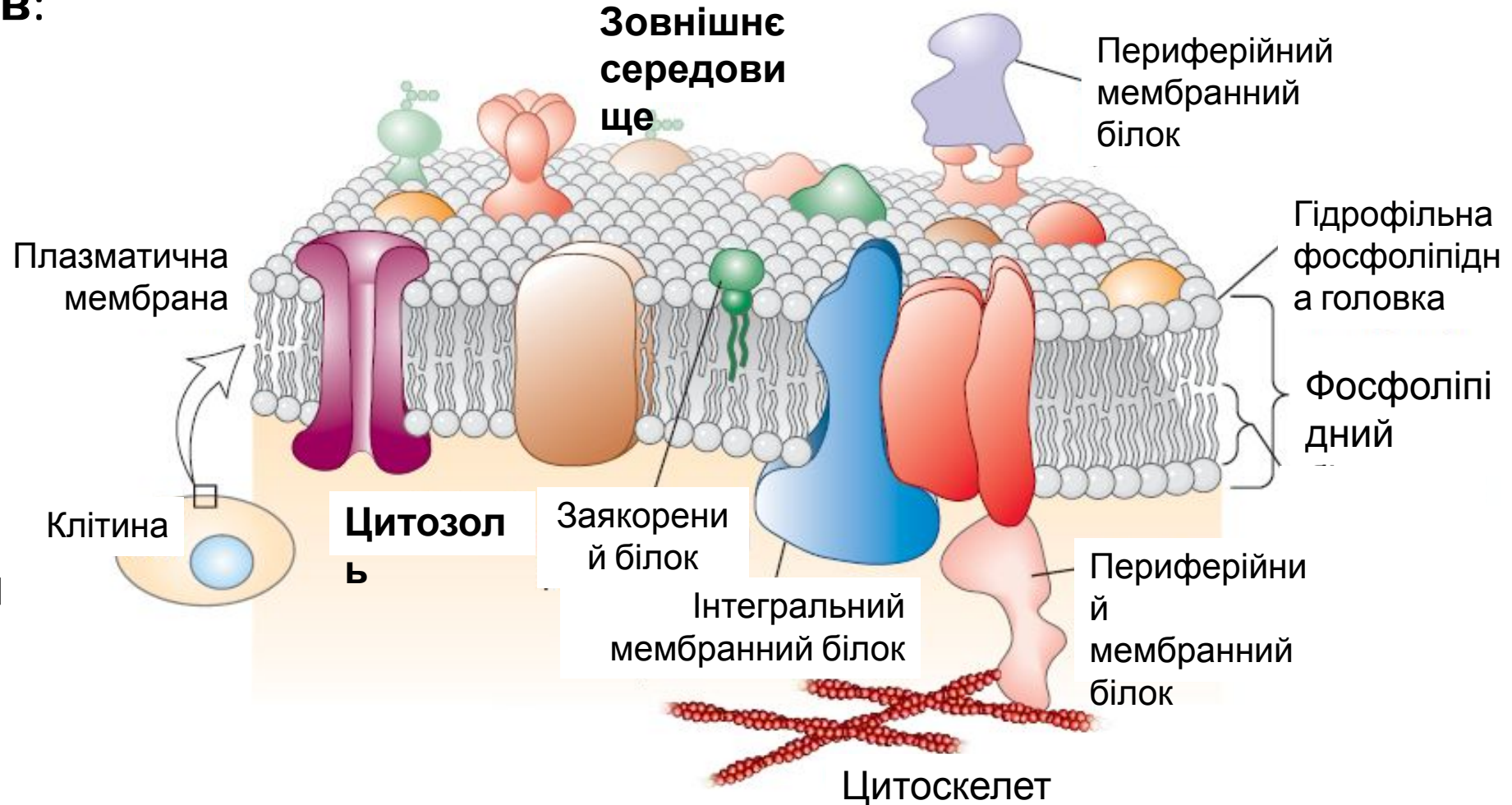
Стігмастеро
л
(рослини)

Мембранні білки

Функції

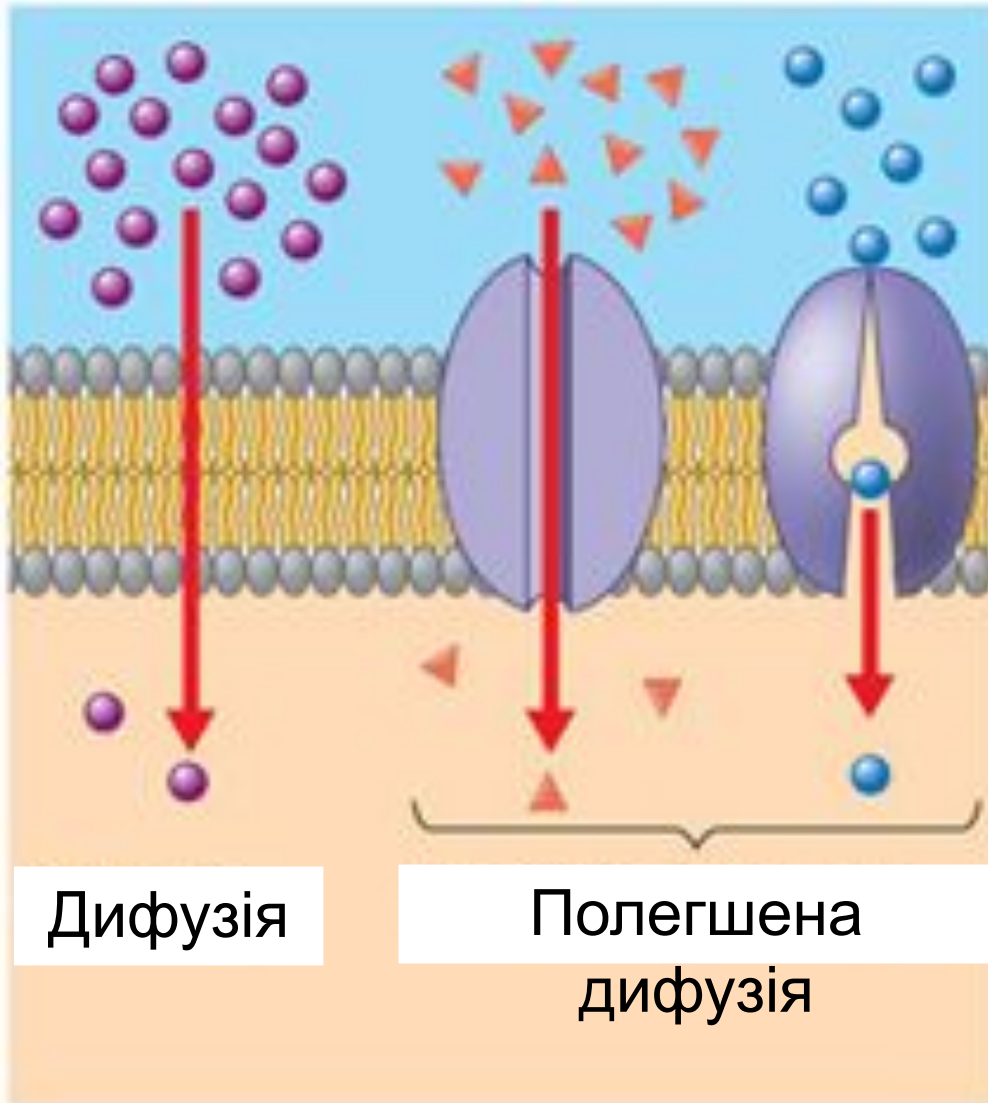
мембранних білків:

- Ферментативна
- Рецепторна (для розпізнавання, гормонів, сусідніх клітин, вірусів, фоторецепторна)
- Транспортно-рецепторна (для розпізнавання і транспорту речовин)
- Структурна

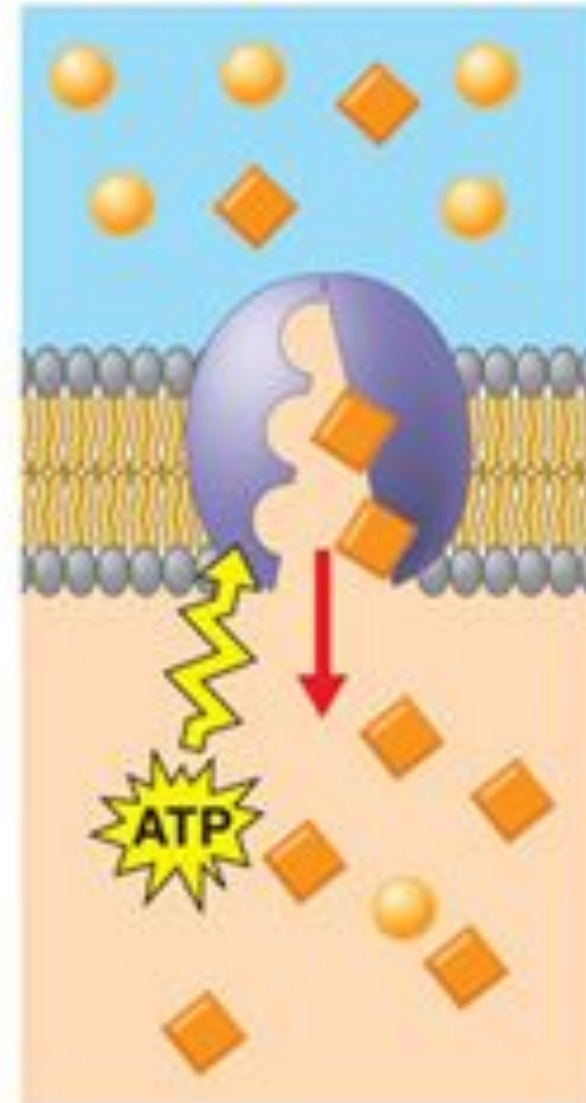

- В залежності від типу мембран до їх складу входить:
  - Ліпіди – 25 – 60 %
  - Білки – 40 – 75 %
  - Вуглеводи – 2 – 10 %

Пасивний транспорт

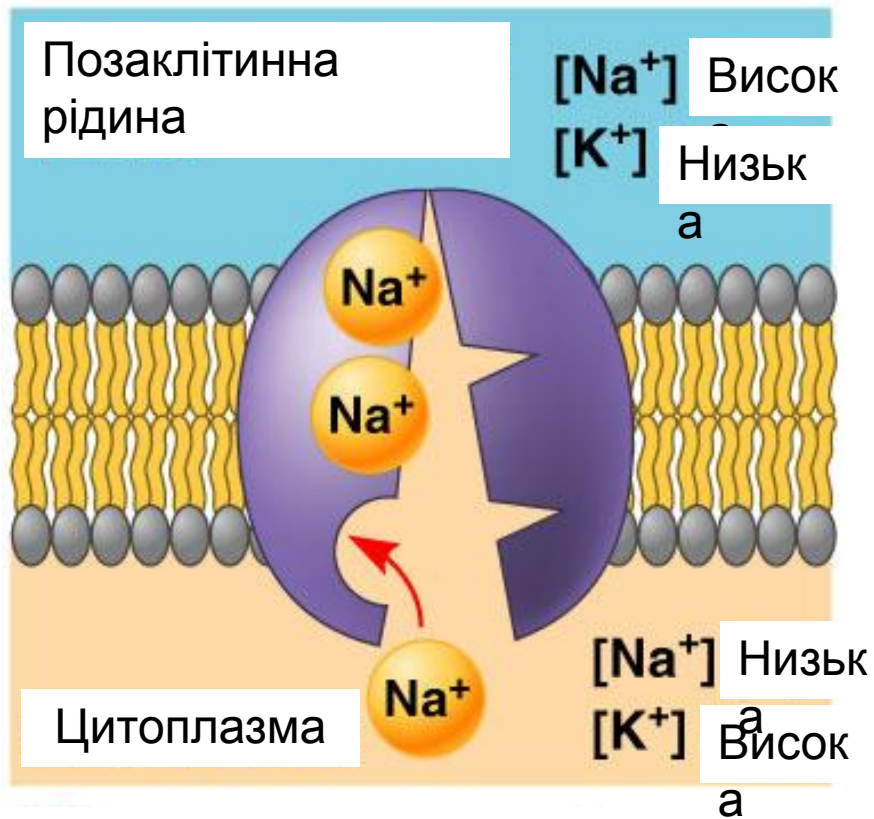
Активний транспорт

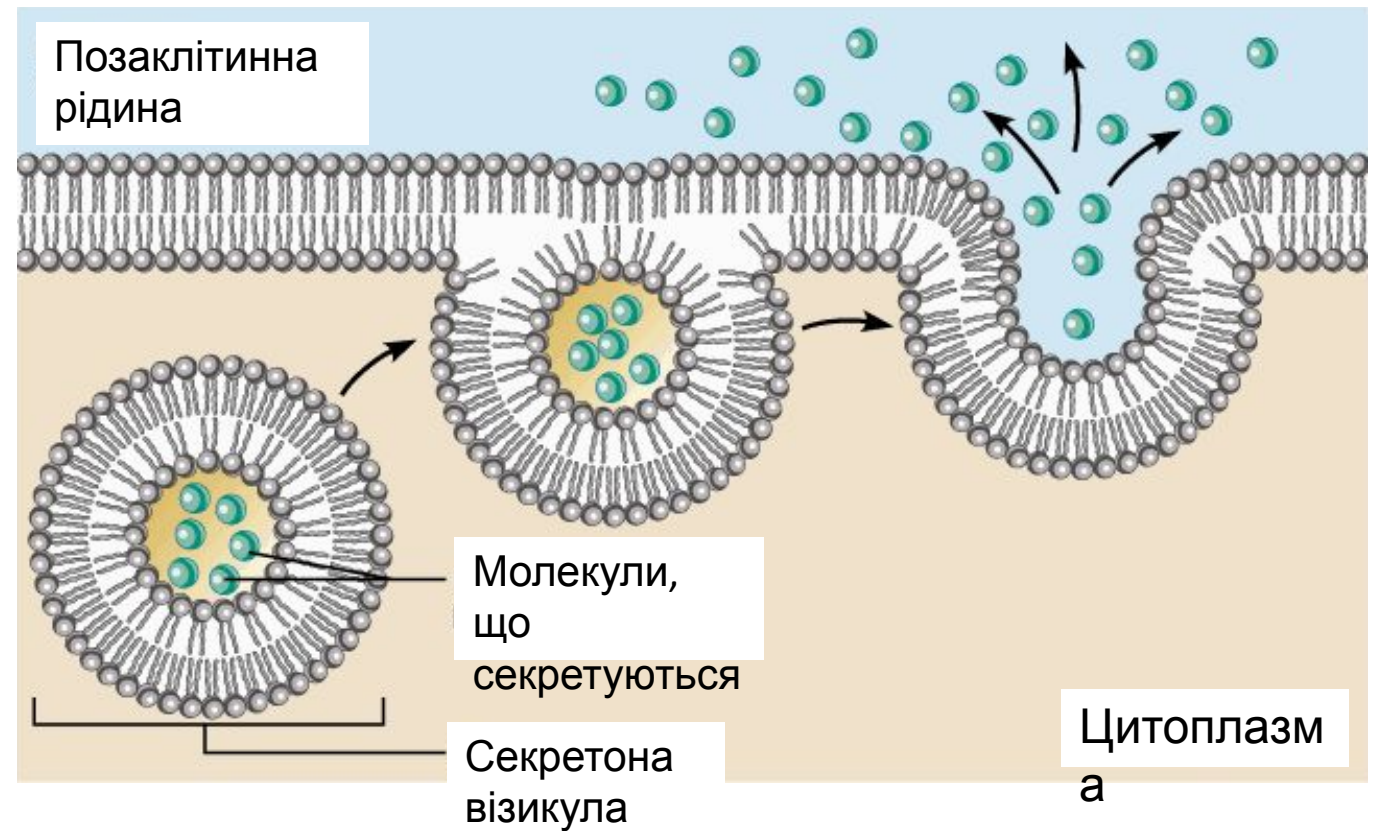

Активний транспорт

Na-K насос

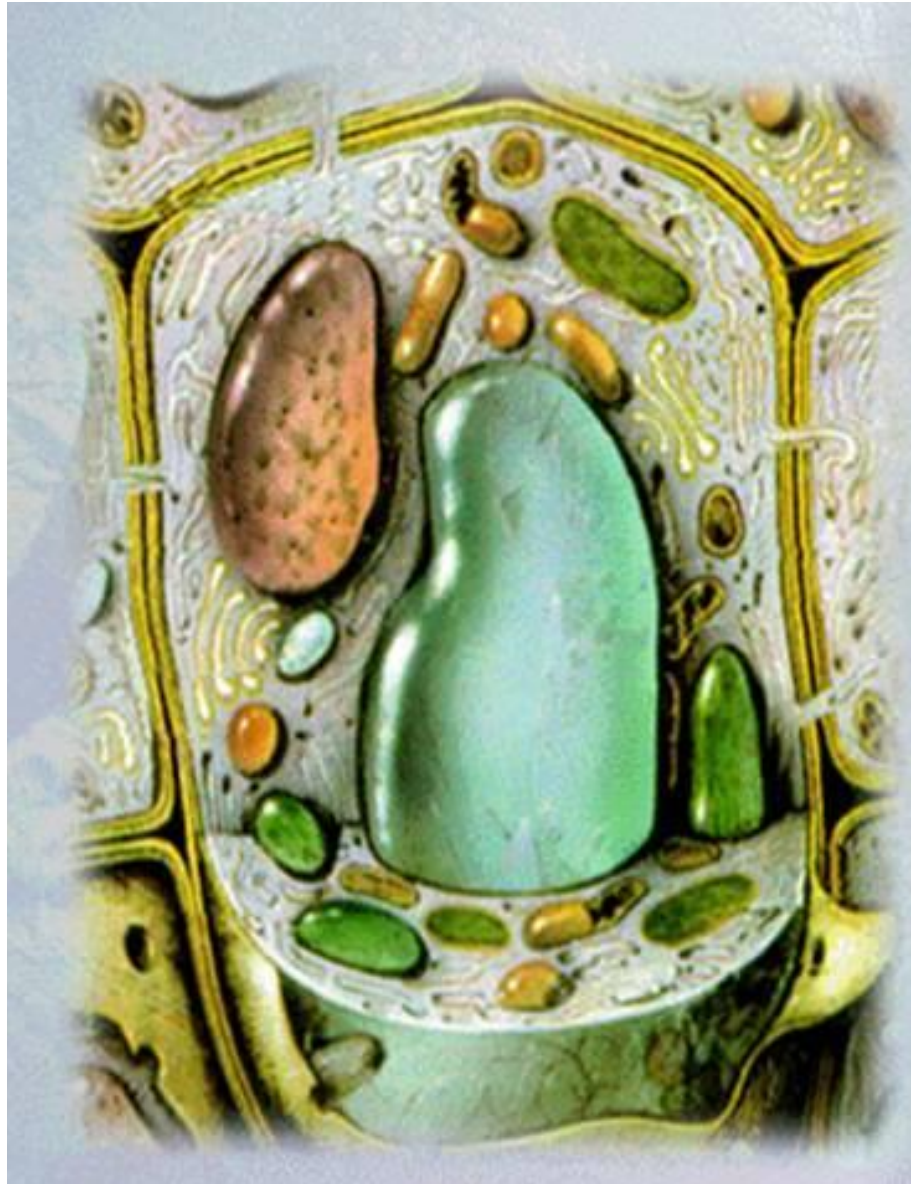
Екзоцитоз

Різниця у концентрації іонів між
внутрішнім і зовнішнім середовищем
клітини, створена за рахунок активного
транспорту іонів

Іон	Внутрішньоклітинна концентрація, мМ	Позаклітинна концентрація, мМ
Na ⁺	5-15	145
K ⁺	140	5
Mg ²⁺	30	1-2
Ca ²⁺	1-2	2,5-5
Cl ⁻	4	110

Клітинна стінка

- Більшість рослинних клітин мають жорсткі клітинні стінки, що забезпечують їм підтримку.
- У той же час, клітинна стінка захищає делікатний вміст клітин.
- Клітинна стінка визначає форму клітини.

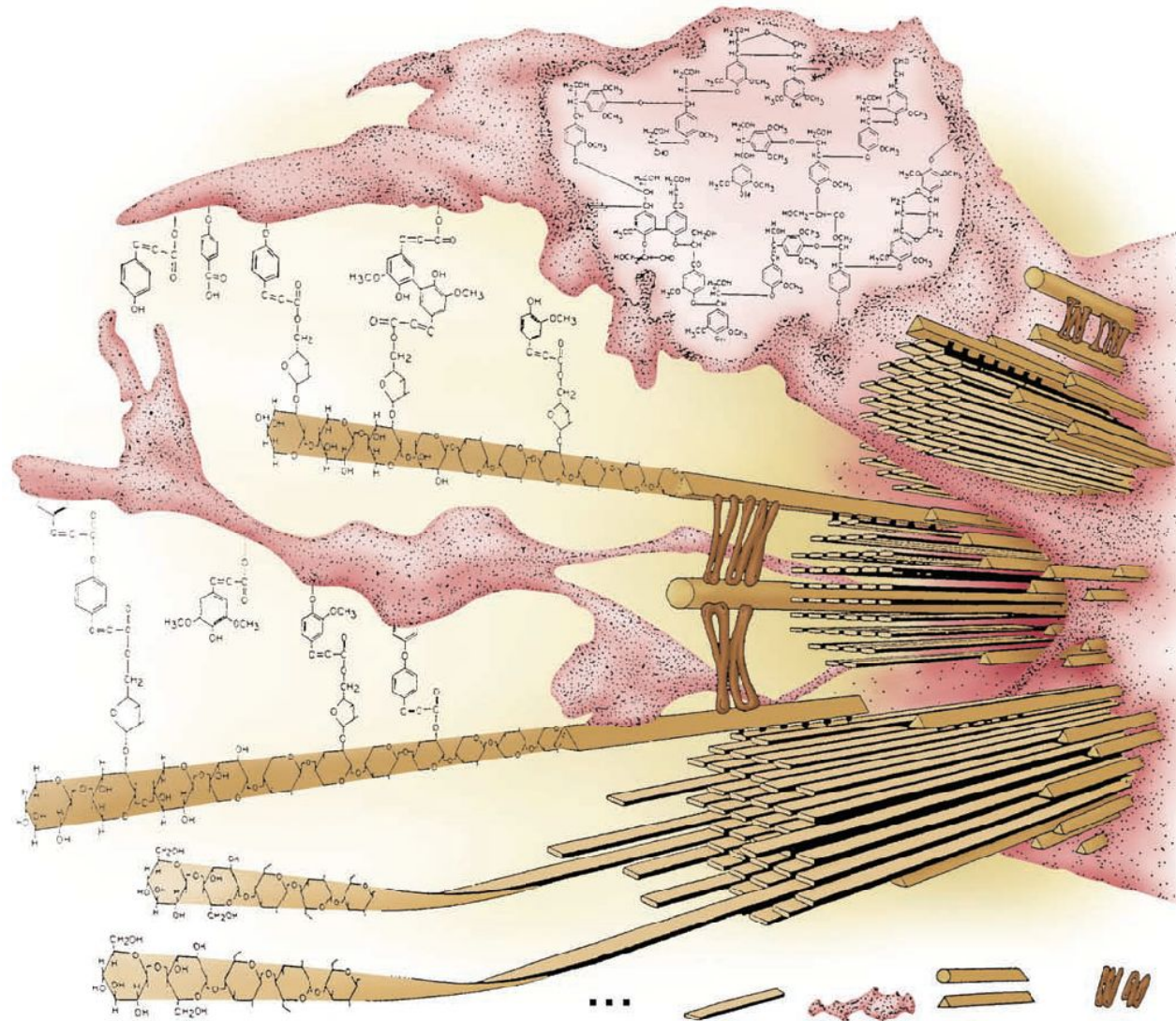
Клітинна стінка

Матрикс

Фібрилярна система

- Геміцелюлози
- Пектин
- Глікопротеїни

- Целюлоза (клітковина)

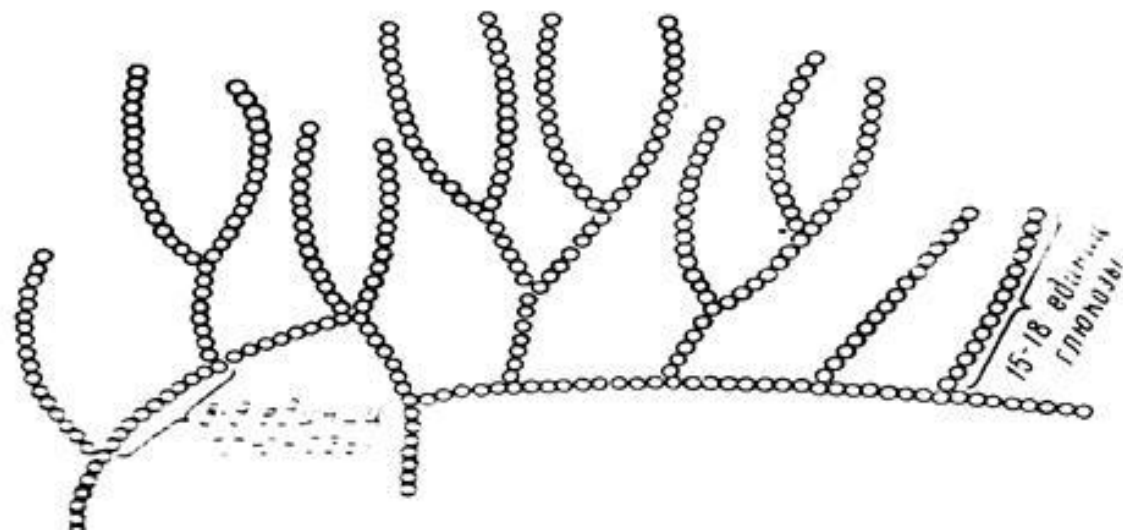
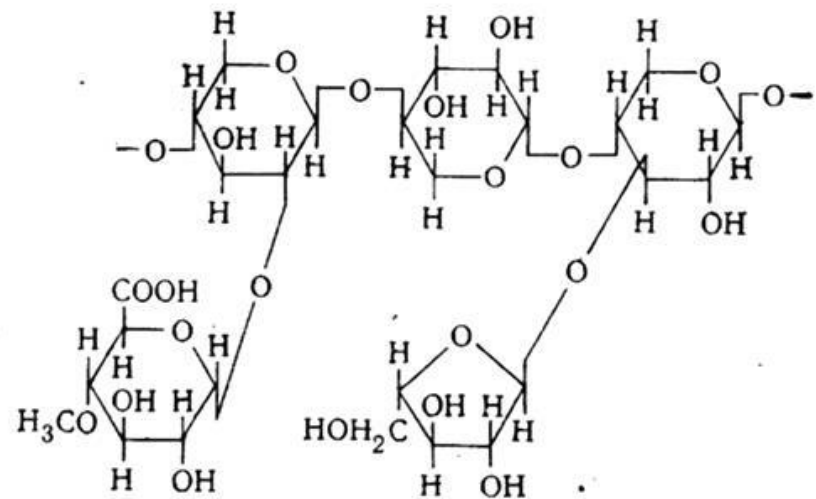

Продукти, які ми маємо завдяки клітинній стінці

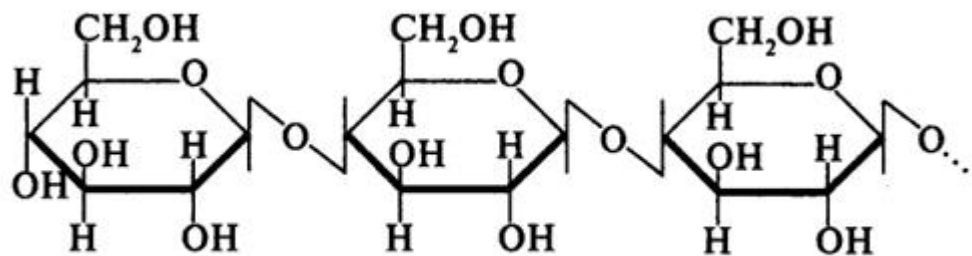

Геміцелюлоз

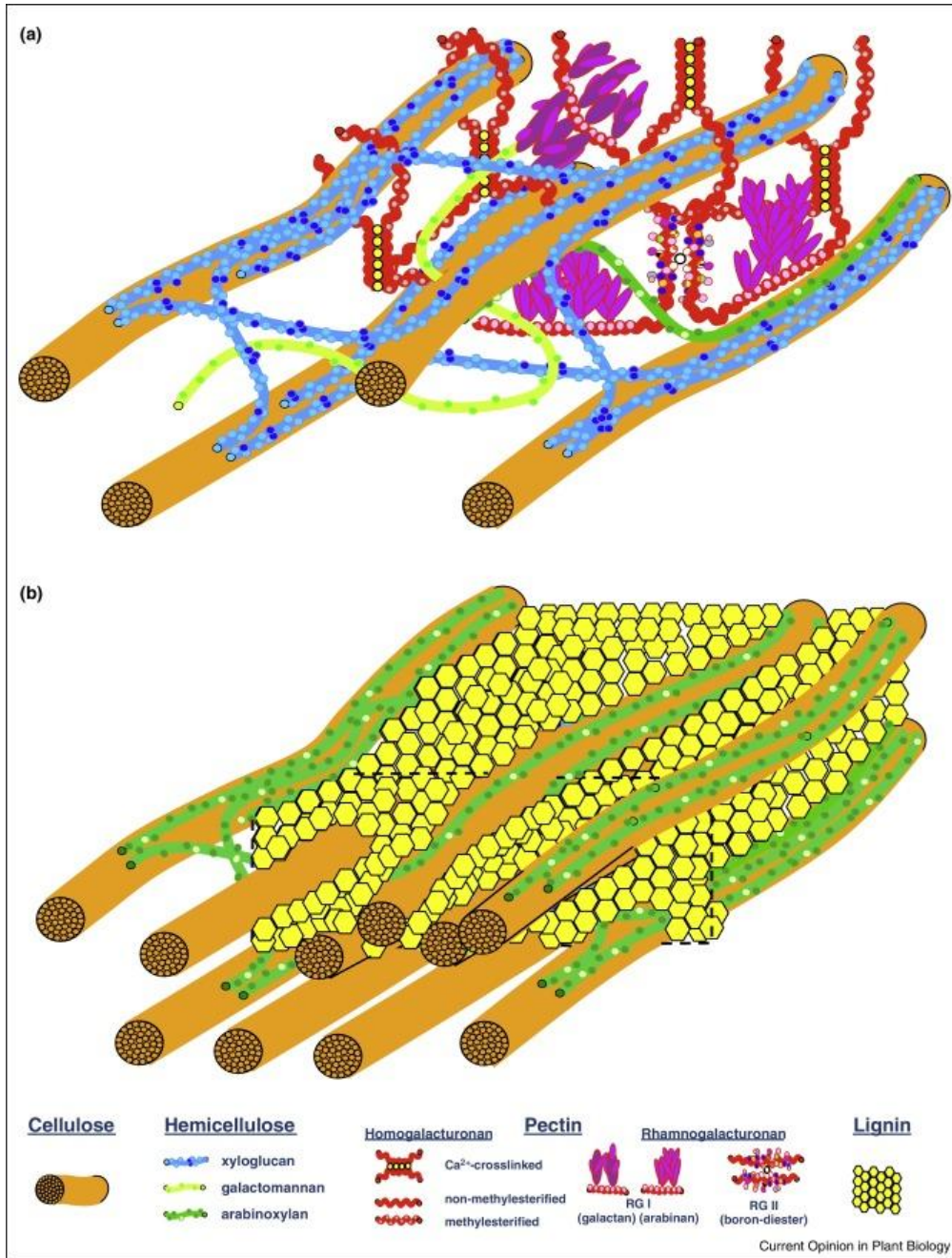
II

Целлюлоза

Геміцелюлози і пектин
 синтезуються в апараті
 Гольджі і потрапляють
 на поверхню
 плазмалеми шляхом
 екзоцитозу

Целюлоза
 синтезується на
 поверхні плазмалеми
 ферментами,
 вбудованими в
 мембрану

Структура клітинної

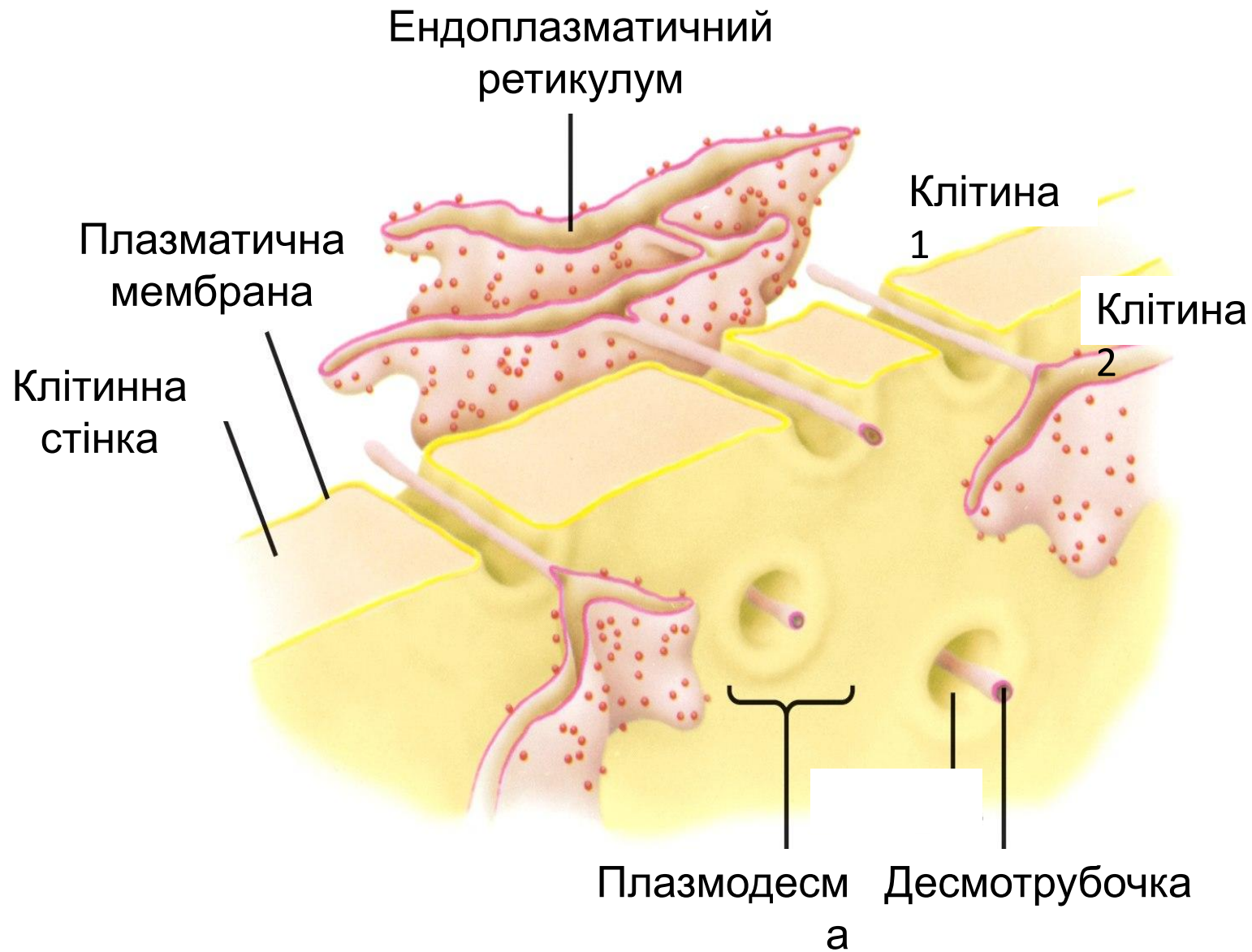
Серединна пластинка

складається з шару пектину. Він виробляється, коли утворюється нова клітинна стінка.

Первинна стінка, що складається з тонкої мережі целюлози, геміцелюлози, пектину та глікопротеїнів, розташована з обох боків від серединної пластинки.

Вторинна стінка, походить від первинної стінки шляхом потовщення і включення лігніну, складного полімеру.

Серединні пластинки та більшість клітинних стінок проникні і дозволяють повільно рухатись воді та розчиненим речовинам між клітинами. Перенос цукрів, амінокислот, іонів та інших речовин відбувається через **плазмодесми**, які є крихітними тяжами цитоплазми, що проходять між клітинами.

Цитозоль (гіалоплазма) може бути у двох агрегатних станах: гелю або золю за рахунок синтезу і розпаду мікротрубочок

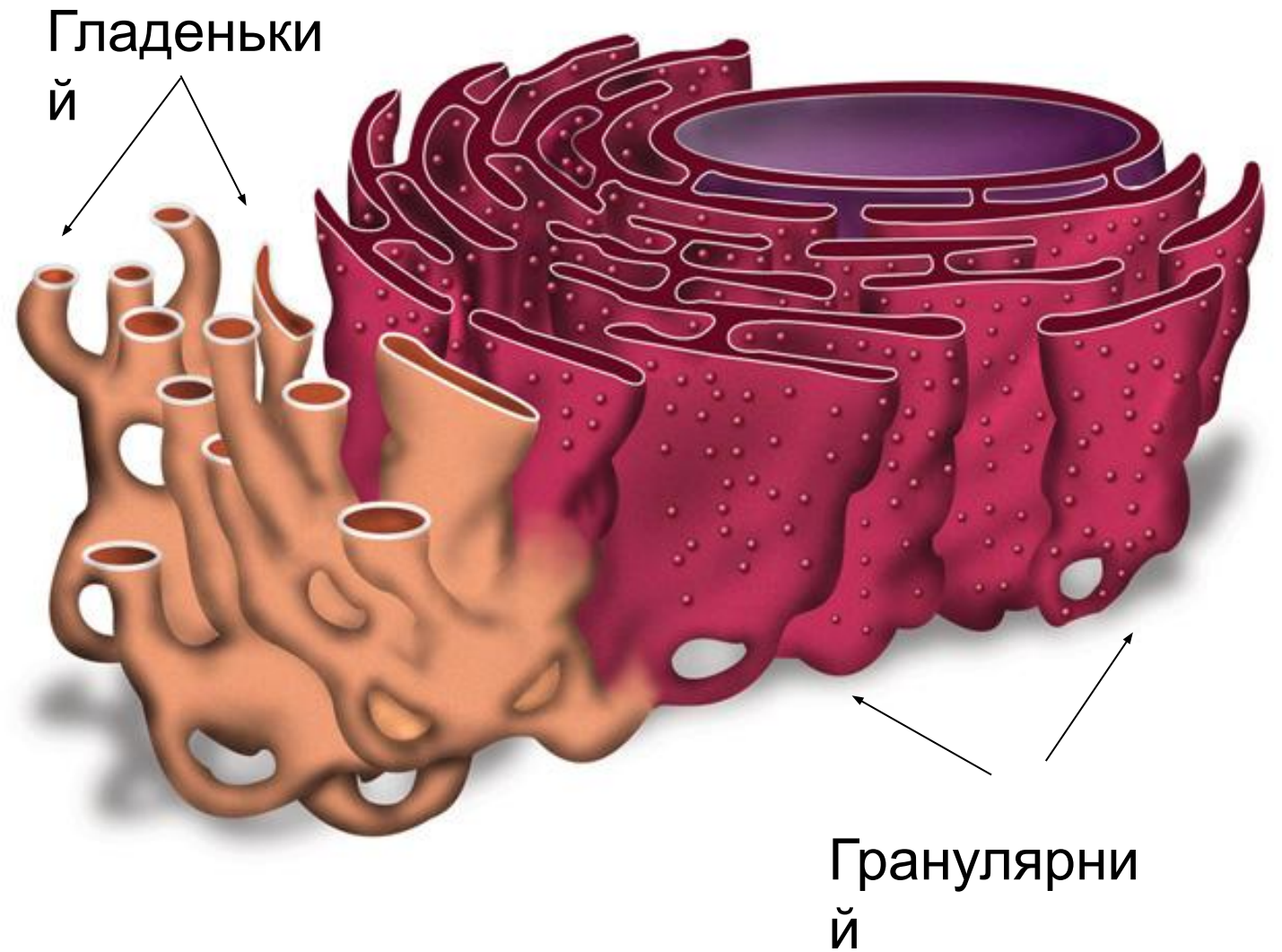
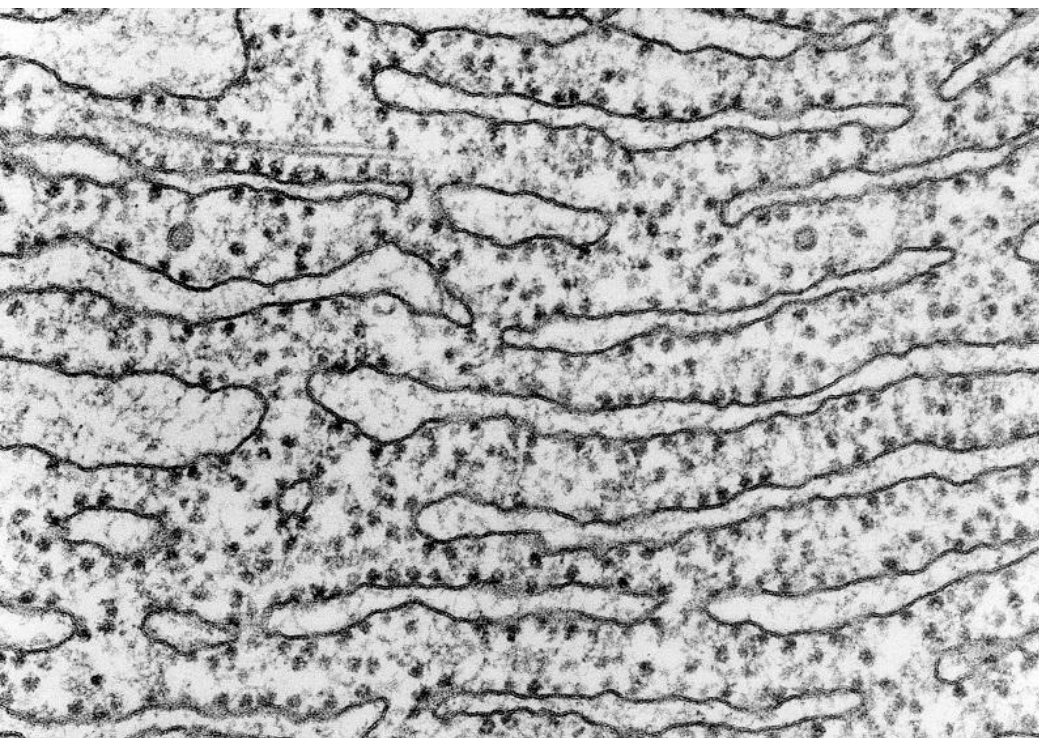
У цитозолі відбувається:

- синтез амінокислот,
- нуклеотидів,
- жирних кислот,
- цукрів,
- запасується глікоген, жирові краплини

- гліколіз (розщеплення глюкози із синтезом АТФ),
- синтез білків на рибосомах,
- активація амінокислот і їх зв'язування з РНК
- Знаходяться іони Na^+ , K^+ , Ca^{2+} , Cl^- , HCO_3^- , HPO_4^{2-}

Ендоплазматичний ретикулум

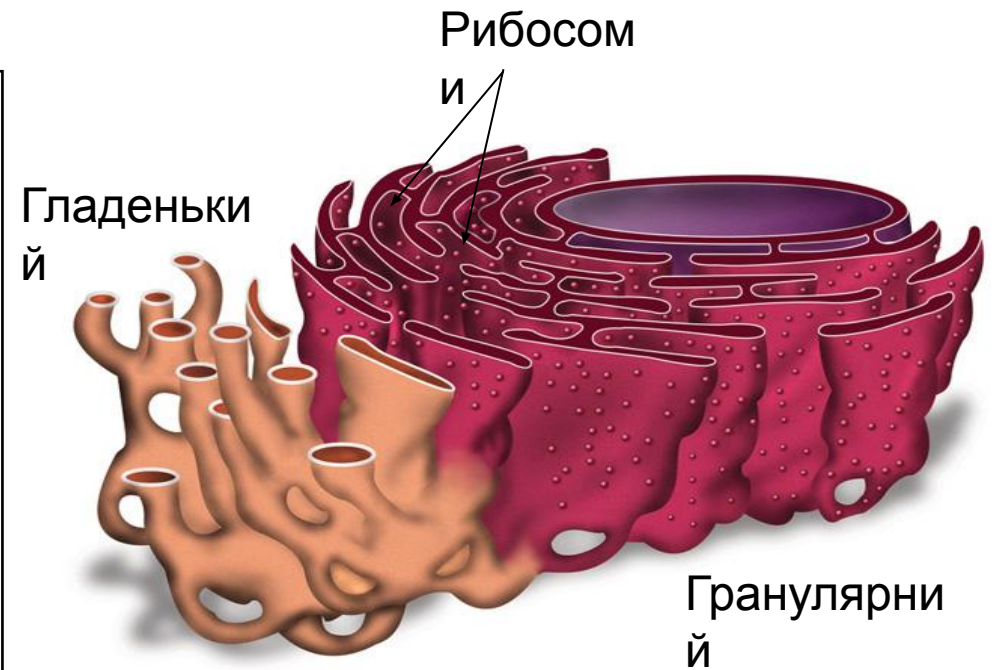

Ендоплазматичний ретикулум (ЕР)- це замкнена порожнина, що складається з мережі сплющених мішечків і трубочок, які утворюють канали по всій цитоплазмі

Функції ЕР:

- На зовнішній поверхні ЕР можуть бути розташовані **рибосоми**. Такий ретикулум називають **гранулярним ЕР**. Він пов'язаний із синтезом, секрецією та накопиченням білків.
- **Гладенький ЕР** пов'язаний із секрецією ліпідів.
- ЕР є місцем синтезу мембран для всієї клітини.

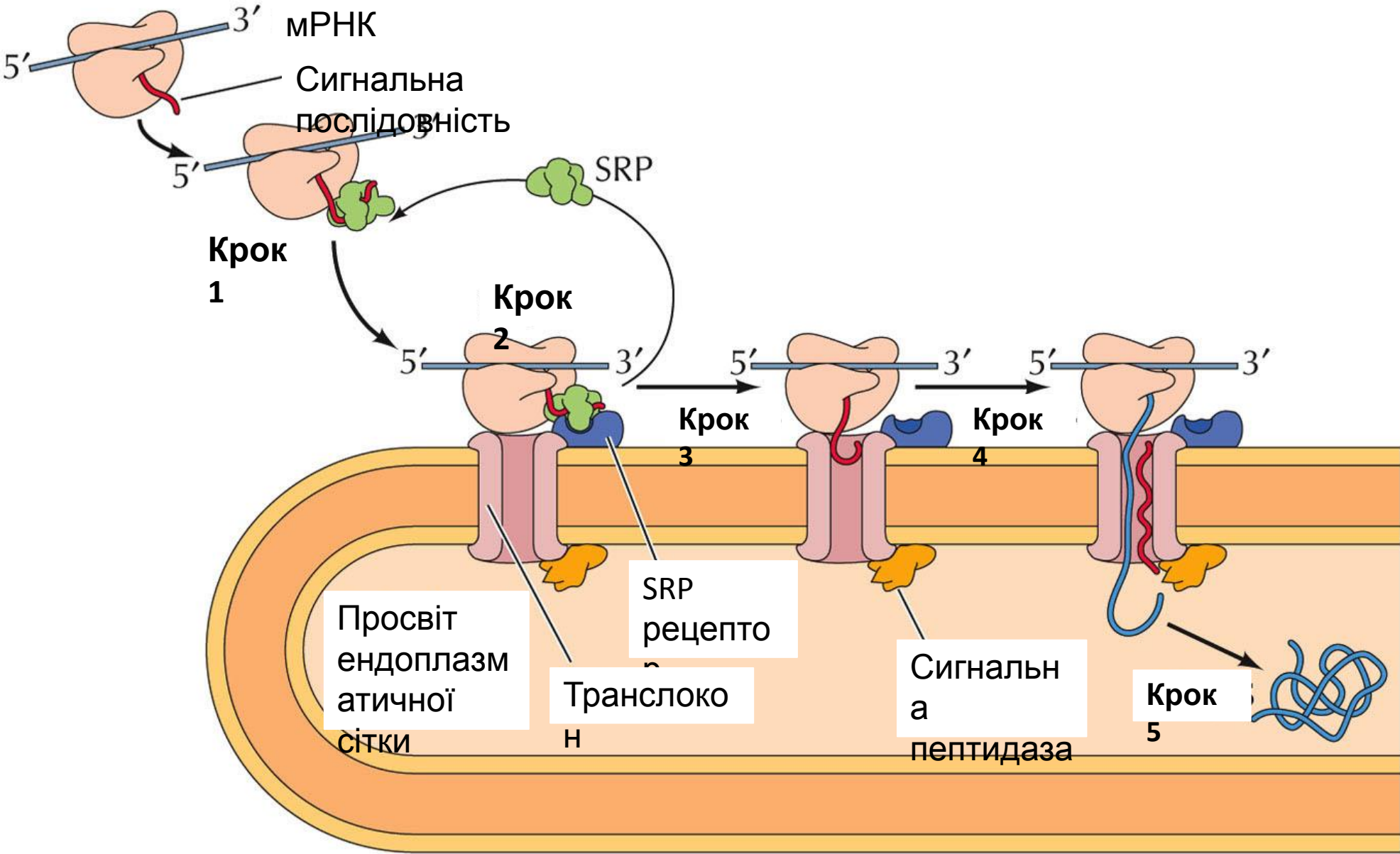

Рибосоми

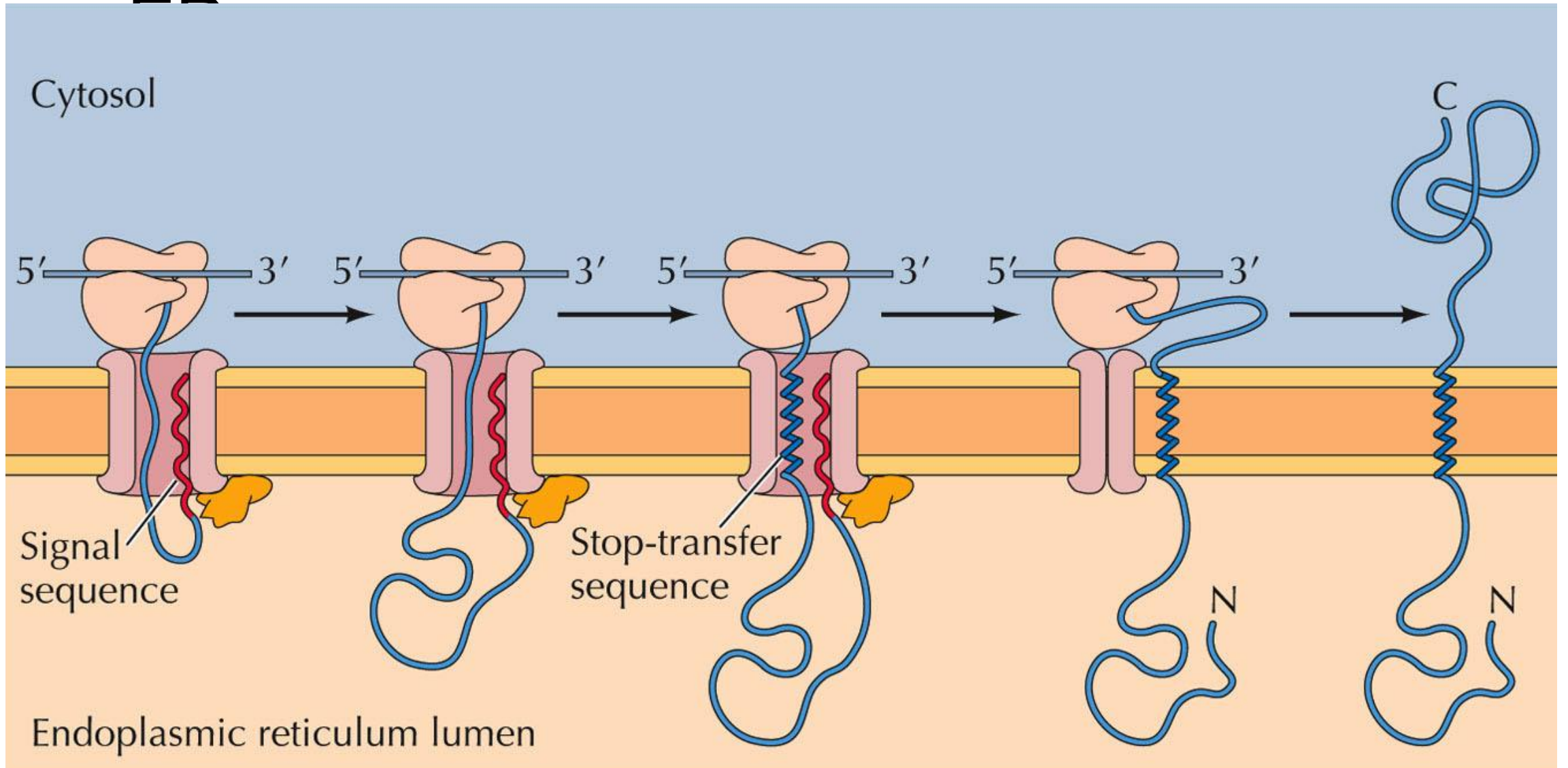

- Рибосоми беруть участь у синтезі білка
- Кожна рибосома складається з двох субодиниць, які складаються з РНК та білків
- Субодиниці рибосом збираються і виділяються в районі ядерця

Синтез білка на мембрані ЕР

Синтез мембранного білка на мембрані

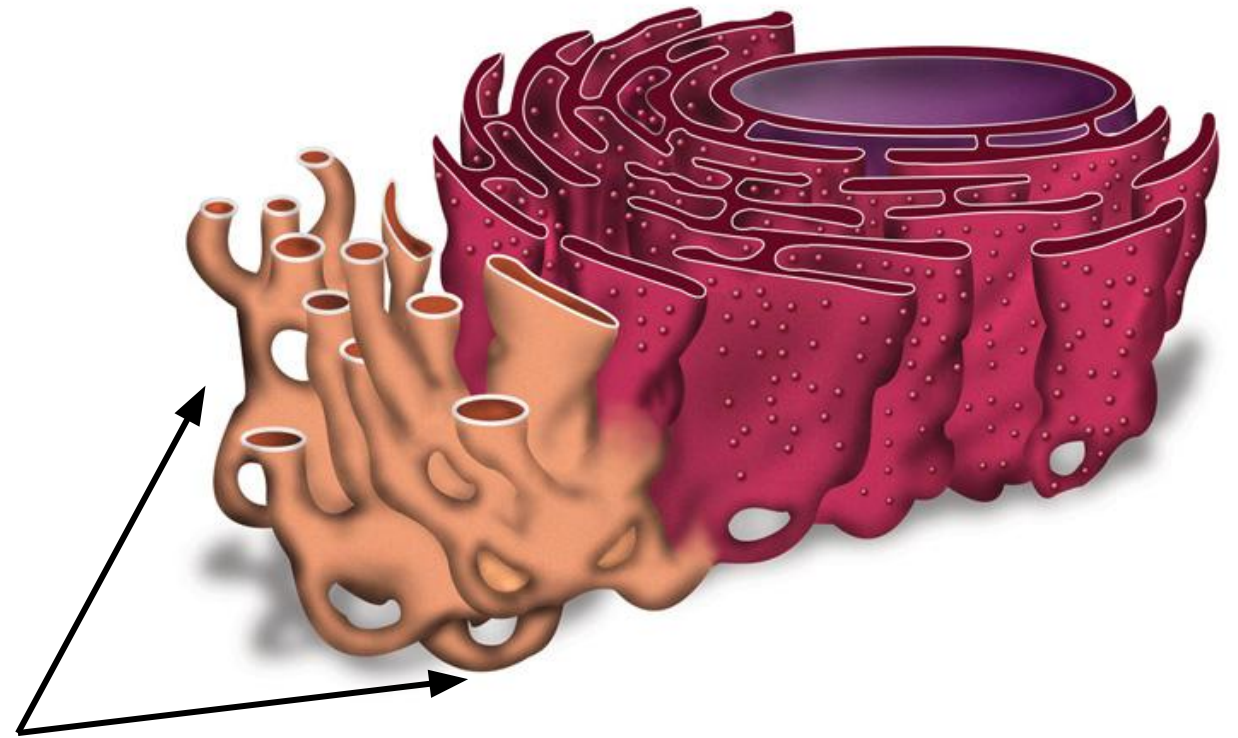

Гладенький ретикулум

Функції:

Бере участь у синтезі та транспорті

- тригліцеридів і ліпідів (зокрема стероїдів, запасних жирів)
- У рослинах бере участь у синтезі стероїдів, терпенів (ефірні масла, смоли, каучук) та ін. ліпідів

Апарат Гольджі (діктіосоми)

- **Діктіосоми** - це стопки сплющених дисків і візикули (міхурці).
- Діктіосоми оточені каналцями ендоплазматичного ретикулуму, але з ним безпосередньо не пов'язані.
- Для рослинних клітин характерно від 5 до 8 діктіосом на клітину.
- Сукупність діктіосом складають апарат Гольджі

Функції апарату

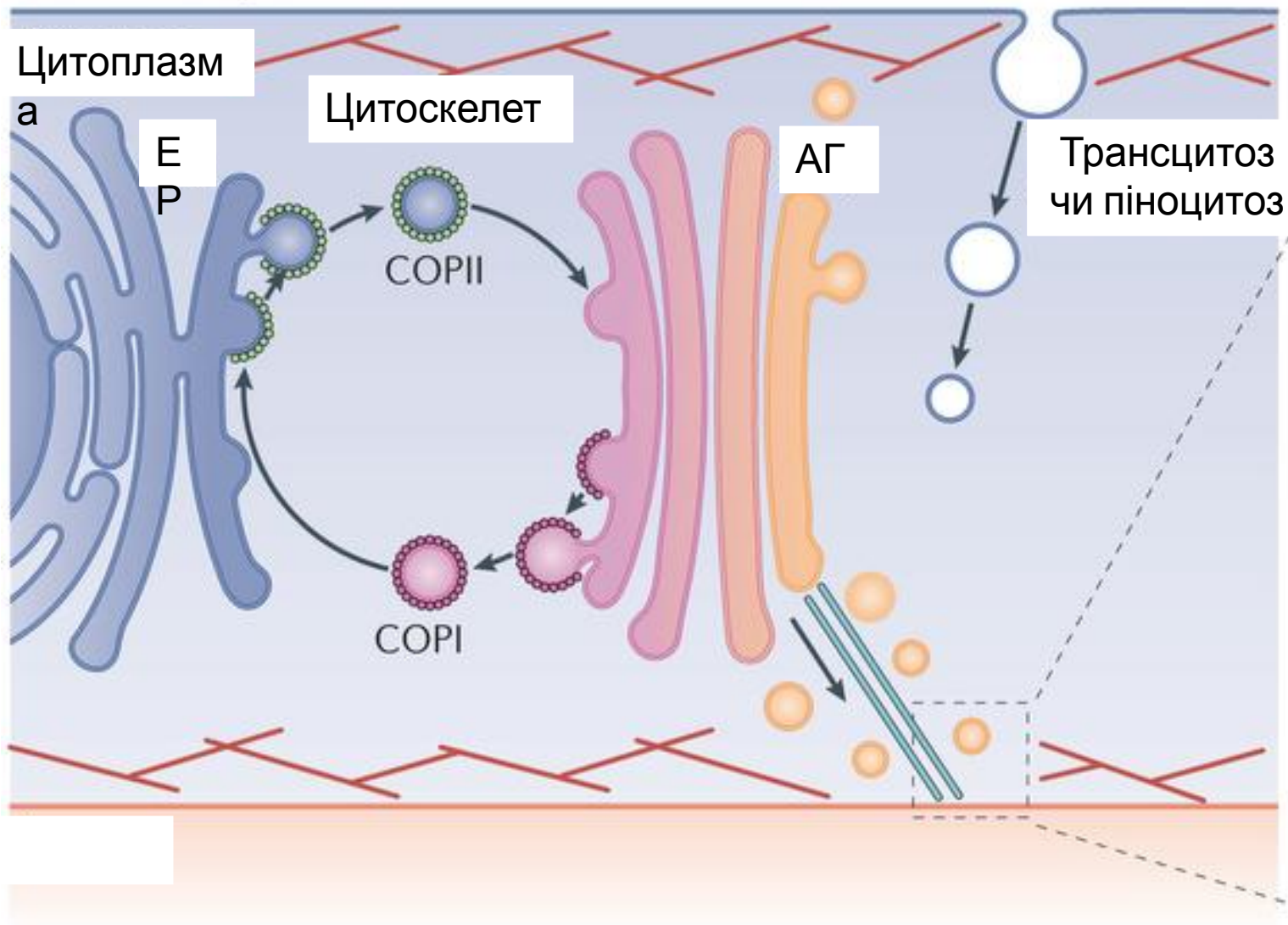
Джі

- Накопичення продуктів, синтезованих в ЕР
- Перебудова (модифікація) олігосахаридних компонентів білків
- Синтез полісахаридів
- Виведення клітинних секретів
- Джерело лізосом

Діктіосоми можна описати як центри збору, пакування та доставки речовин, своєрідне **"поштове відділення"** клітини.

Ріст мембран

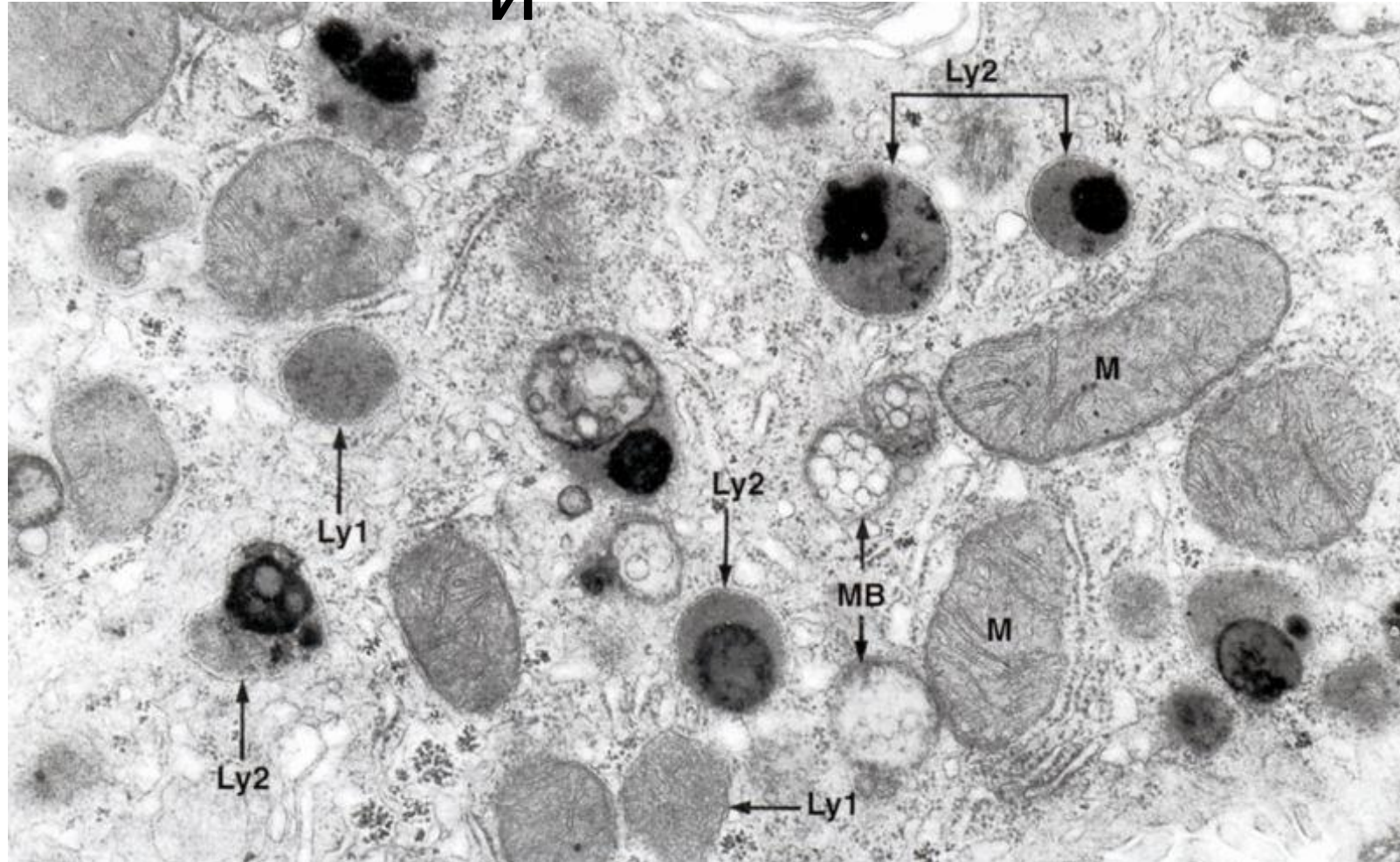
Позаклітинне середовище

Лізосом

и

Лізосоми

- Виконують **функцію** внутришньоклітинного розщеплення екзогенних (екзоцитоз) або ендогенних (аутофагоцитоз) полімерів
- Утворюються за рахунок ER та АГ
- **Розкладають** білки, нуклеїнові кислоти, полісахариди, ліпіди
- **Мають ферменти** протеїнази, нуклеази, глікозидази, фосфорилази, фосфатази, сульфітази

Вакуолі

Тонoplast – мембрана вакуолі

Клітинний сік – водний розчин вакуолі

Функції

- Підтримка тиску
- Накопичувальний резервуар для різноманітних метаболітів: солей, цукрів, органічних кислот, білків, алкалоїдів, поліфенолів, пігментів та ін.

Центральна вакуоля

Роль метаболітів вакуолі

- Захист від іонізуючого випромінювання шляхом забезпечення забарвлення (**пігменти антоціани**)
- Відлякування травоядних тварин, у тому числі комах (в'яжучий смак, отрута через **таніни та алкалоїди**)
- Захист від мікробної інфекції (**фітоалексини**)
- Сигнальні молекули дозрівання та ростових процесів

Пероксисоми

- Несуть ферменти, пов'язані із метаболізмом перекису водню
- В них відбувається перетворення жирів на вуглеводи

